

Parti İçi Demokrasi ve Siyasal İletişime Katkıları*

Prof. Dr. Ali Murat VURAL

anadolu üniversitesi iletişim bilimleri fakültesi
muratvural@anadolu.edu.tr

Abstract

In-Party Democracy and Its Contributions to Political Communication

Political parties are key to a functioning democracy. They are the sole contributors to start political communications, an to relay all the messages on projects and policies to masses, while motivating socio-political participation. Therefore, it is imperative that the parties themselves must exhibit democratic structure. And the key indicator for this structure is the very existence of democracy within the party. The success of political communication definitely depends on an operational in-party democracy and a democratic organizational structure. Some countries have unfortunately incorporated a "straight ticket" apprehension or acumen, that depends solely on a leader. Needless to say, all political decisions, action plans and mass political communication focuses on the leader. Accordingly, the party falls way behind the leader, becomes an idle or inert giant organization, pending and depending on the leader's decisions. The leader as a political actor who is the most important parts of political communication process because of the operation of the system are more in view. On the other hand, how the ideological sides of political actors affect their political communication process is an important discussion topic today.

* 12-16 Temmuz 2009'da Şili/Santiago'da düzenlenen 21. Dünya Politika Bilimi Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

keywords: *communication, political communication, tools of mass communication, political actors and leader, in-party democracy*

Résumé

La démocratie interne dans la partie politique et sa contribution à la communication politique

Ce sont les parties politiques qui vont accélérer la fonctionnement de la démocratie. Ce sont aussi les parties politiques qui vont commencer la communication politique, qui vont raconter aux masses les projets et la politique, et qui vont les motiver pour la participation politique. En priorité les parties politiques doivent posséder la construction démocratique dont le plus important indicateur est l'existence de la démocratie dans la partie politique. La réussite de la communication politique dépend au fonctionnement de la démocratie interne à la partie politique et à l'existence d'une structure démocratique organisationnelle. Quelques pays ont l'appréhension dépendante d'un seul leader et malheureusement tous les décisions politiques, les plans d'action et la communication de masse politique se concentrent sur ce leader. En conséquence, la partie politique reste loin derrière du leader et devient une organisation géante qui attend seulement les décisions du leader. A cause du fonctionnement du système, le leader comme un acteur politique qui est le plus important élément du processus de la communication politique, est le plus en vue. Et aussi comment les directions idéologiques des acteurs politiques vont influencer les processus de la communication politique est une sujet important à discuter.

mot-clés : *la communication, la communication politique, les outils de communication de masse, les acteurs politiques et le leader, la démocratie interne dans la partie politique.*

Özet

Demokrasinin işleyişine ivme kazandıracak olan siyasal partilerdir. Siyasal iletişimi başlatacak, kitlelere projeleri ve politikaları anlatacak, onları kendi yanlarına çekecek ve siyasal katılıma motive edecek olan da siyasal partilerdir. Dolayısıyla öncelikle siyasal partilerin demokratik yapılanmaya sahip olması gerekmektedir. Demokratik yapılanmanın en önemli göstergesi de parti içi demokrasinin varlığıdır. Parti içi demokrasinin işletilebildiği ve demokratik bir örgütsel yapının varlığı oranında, kitlelere yönelik siyasal iletişimin başarı düzeyi yükselmektedir. Tek adama ya da lidere bağlı siyaset anlayışının yerleşik olduğu ve maalesef hiçbir biçimde değiştirilemediği ülkelerde, doğal olarak siyasi kararlar, yapılacak eylem planları ve kitlelerle gerçekleştirilecek siyasal iletişim de yine yalnızca lider odaklı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla parti, liderin çok arkasında kalmakta ve sadece liderin kararlarını bekleyen dev bir organizasyon haline dönüşerek atıl kalmaktadır. Lider, siyasal iletişim sürecinin en önemli ögesi olan politik aktör olarak sistemin işleyişi nedeniyle daha fazla göz önünde olmaktadır. Politik aktörlerin ideolojik yönlerinin siyasal iletişim süreçlerini nasıl etkilediği ise önemli bir tartışma konusudur.

anahtar kelimeler: iletişim, siyasal iletişim, kitle iletişim araçları, politik aktörler ve lider, parti içi demokrasi

1. Temsili Demokrasiden Katılımcı Demokrasiye Geçiş

Bugün hemen tüm toplumların etkinlik ve verimlilik arayışlarının yanı sıra sosyal-ekonomik sorunları, hem yönetsel hem de siyasal alanda zorunlu olarak yeni arayışları tetiklemektedir. Günümüzde demokrasilerin tartışılması onun yerine başka bir şey önermek için yapılmaktan öte, demokrasinin daha iyi, daha yeterli hale getirilmesini amaçlamaktadır. Hedefte daha fazla özgürlüğün, daha fazla refahın yer alacağı 'demokrasi içinde zenginlik' fikri yer almaktadır (Yaşamış 2001: 58). Çünkü katılım, çoğulculuk, kamusal ve özel alan ayrışması, farklı taleplerin bir arada karşılanması, iradi kimlik seçimlerinin özgürce yapılabilmesi, temsiliyet, ekonomik paylaşım gibi olgular karşısında, klasik liberal demokrasiler cevap vermekte zorlanmaktadır. Bütüncül toplumsal yapılarının parçalanması, cemaatçilik dayanışmalarının giderek güç kazanması, hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşanan önemli finansal krizler ve bu krizlerin beraberinde getirdiği etkinlik ve verimlilik sorunlarıyla birlikte, temsili demokrasilerde yaşanan meşruiyet krizlerinin, gerek birey olarak insanı, gerekse toplumları doğrudan etkilemesi kaçınılmazdır (Kahraman 1999: 13).

Yirmi birinci yüzyılda, çağdaş devletin artık önde gelen iki temel normu bulunmaktadır. Öncelikli olarak siyasal rejimin katılımcı bir demokrasi anlayışına dayalı olması, öte yandan yurttaşları esas alan liberal bir siyasal felsefeyi benimsemesidir (Yaşamış 2001: 57).

Giddens, sağ ve sol söylemleri eleştirdiği "Üçüncü Yol" adlı çalışmasında, demokrasi krizinin aşılmasını ancak "demokrasinin demokratikleşmesine" bağlayarak, yukarıda vurgulanan yaklaşımı destekleyen bir tavırla, demokratikleşmenin, doğrudan yerel demokrasi, halk oylamaları, elektronik referandumlar, halk jürileri ve medya aracılığı gibi alternatiflerle birlikte gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir (Giddens 2000: 84).

Aslında bugün dünyanın pek çok ülkesinde, demokrasinin günlük ve sosyal yaşamdaki pratiklerinde belli bir tıkanmanın yaşandığından söz etmek mümkündür. En gelişmiş demokrasilerde bile, başta güvenlik olmak üzere çeşitli gerekçelerle demokrasinin oldukça uzağına düşen uygulamalarla karşılaşılabilir. Sosyal ve siyasal bir arayış söz konusudur ve bu arayışlar önemli ölçüde politik tıkanıklıklardan kaynaklanmaktadır.

Bugün temsili demokrasinin yapılanmasına bakıldığında işleyişin profesyonelleşmiş politikacılar ve siyasal partiler eliyle yürütüldüğü görülmektedir. Bu durum yurttaşları politikadan uzaklaştırmakta, bu nedenle katılımcı ve çoğulcu demokrasi söylemleri güçlenmekte, dolayısıyla toplumu ve siyaseti yeniden tanımlamada anahtar kavramlar olmaktadır (Tekeli 2001: 125).

En klasik biçimiyle, demokratikleşme, yurttaşın siyasal/yönetsel yaşama oy vererek katılımıdır. Oysa çağdaş demokrasi anlayışlarında bununla yetinilmediği,

sadece seçimden seçime oy vererek demokratik hakların kullanımının tatmin sağlamadığı, yurttaşın daha etkin biçimde siyasal/yönetimsel kararların aktörü olma arzusu taşıdığı bilinmektedir (Çukurçayır 2003: 10).

Artık 17, 18 ya da 19'uncu yüzyıl yurttaşı değildir söz konusu olan. Tersine eğitim ve iletişim ortamlarının gelişim ve değişimine paralel olarak, her şeyi anında öğrenebilen ve kendi tepki yöntemlerini geliştiren yurttaşların varlığı söz konusudur. Bu nedenle bugün temsili demokrasilerin artık gereksinimi tam olarak karşılayamadığı düşüncesi yaygınlık kazanmakta ve doğrudan demokrasi araçlarının devreye sokularak bu eksikliklerin giderilmesi ya da temsili demokrasinin boşluklarının doldurulması gereği üzerinde durulmaktadır. Bunun sağlanabilmesi için, daha fazla demokrasi gereksinimini karşılayacak olan katılma süreçlerine ilgi artmaktadır.

Eleştirilerin bir diğer noktası da küreselleşme olgusu ile birlikte bireyin, göreceli olarak evrensel normlar çerçevesinde birtakım temel haklar ve yurttaşlık bilincine yönelik kazanımları elde etse de bunları yaşamın pratiği içinde uygulama şansına tam olarak sahip olamadığına ilişkindir. Özellikle ulus devletler bu konuda temel çelişki ve güçlükler yaşamaktadır. Zira bir yandan IMF, Dünya Bankası ve küresel sermaye şirketlerinin zorladığı değişim ve koşulları yerine getirmek, öte yandan ulus devlet olmanın gereği olarak toplumsal birliği, dayanışmayı ve kurumları yaşatmaya çalışmak, kendi içinde zorluk ve çatışmayı da beraberinde getirmektedir.

Örneğin, Türkiye'de de benzeri zorluk ve çatışmalar yaşanmakta, ülkede bir yandan ekonomik ve finansal açıdan gözle görülür bir büyüme yaşanırken, öte yandan toplumun çok büyük bir kısmı asgari yaşam için gerekli olan ekonomik güce sahip olamamakta, çok uluslu şirket ve kurumlar ülkenin tarımdan enerji politikalarına kadar hemen tüm alanlarına müdahalelerde bulunarak, ülkeyi ulus devlet olma niteliklerinden uzaklaştırmaktadır. Ülkenin artan borçları ve yabancı sermayeye olan gereksinim, ister istemez bu gereksinimlerin giderilmesi için bir dizi kural ve değişimi de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, devlet yönetiminde yer alanlar çoğu kez, istemeseler de kimi çaresizlikleri yaşamak durumunda kalmakta ve toplumsal irade ve uzlaşmaya uzak kararlar alabilmektedir. Siyasal güvenin, yönetim zaafiyetinin ve uzlaşmadan uzak duruşun var olduğu yerlerde de doğal olarak ulusal politikalarını besleyecek zemin, destek ve moral bulunamamaktadır. Bu arada elbette ulusal politikaları zaafa uğratan iç faktörler de gözardı edilmemelidir. İletişimin küresel anlamdaki gücü kendini burada göstermekte, iletişim araçlarının da ciddi etkileriyle bireyler daha fazla özgürlük talepleri, mikro ölçekli dayanışmalar, demokratik katılım, bilgilenme ve yönlendirme talebi ile ortaya çıkmakta, buna bağlı olarak da demokratik kurumsallaşma düzeyi, hemen her boyutta yeniden yapılanmayı gerektirmektedir.

Siyasal katılımı ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Dar anlamda katılım, seçimlere katılım olarak tanımlanabileceği gibi; geniş anlamda, bürokratik ve

siyasal karar alma sürecine her aşamada katılım olarak da tanımlanabilir. Katılma yurttaşın, siyasal kişileri ve etkinlikleri etkilemek/yönlendirmek üzere giriştikleri yasal davranışlardan oluşur. Kimi yaklaşımlarda yasal davranışların yanı sıra yasal olmayan girişimleri de katılım örnekleri içine almaktadırlar. Bu süreç, politik kararları etkilemeyi amaçlayan bütün davranışları içermektedir. (Seçimlere katılma, parti etkinliğine katılma, para bağışlama, seçim kampanyalarına katılma gibi) Bu aynı zamanda çeşitli siyasal aktörler arasındaki sosyal ilişkiler anlamını da taşımaktadır.

Katılma, kişinin istem dışı bir hareketi olarak nitelendirilemez. Bilinçli bir davranışı öngörmektedir. Bu açıdan özerk katılma demokratik sistem için önemli bir altyapı hazırlar. Kişinin tutumları ya da politik yaşamda aktif bir rol oynama eğilimi, politik katılım değil, ancak katılmanın kaynağı olarak kabul edilir. Bu bağlamda politik katılmayı, birey ile içinde bulunduğu toplumdaki siyasal otorite arasındaki bağ olarak tanımlamak olanaklıdır. Katılım güdüsü, bireyin beklentileri doğrultusunda farklılıklar gösterir. Bireyi etkileyen konular bireysel olabileceği gibi, toplumsal sorunlar da olabilir (Held 1990: 214).

Katılımcı demokraside birey, üretim faktörü sağlamak, tüketim yapmak, seçim süreci içerisinde seçmen olmakla yetinmemektedir. Sadece, siyasal karar alanlarını temsilcilere terk etmek istememektedir. Yaşamdan doyum alması için kendi projelerini gerçekleştirmeye ve kamusal özne olmaya özel bir önem vermektedir. Toplumda yeni roller talep etmektedir. Ancak bu kabul yapıldığında katılımcı demokrasi, ayrı bir tür olarak anlamlı biçimde temellendirilebilmektedir (Tekeli 2001: 40). “Güçlü demokrasi” kuramcılarında Barber’a göre, yapmaktan çok izlemek durumunda olan yurttaşlar, “bekçi” rolünü oynamaktadırlar ve kötü bir filmi izlerken uykuya dalan seyircilerden farklı olmamaktadırlar. “Güçlü demokrasi” seyirci yurttaşlarla değil, siyaseti bir yaşam biçimi olarak gören etkin yurttaşlar tarafından gerçekleştirilebilir. Yine Barber’a göre, siyaset salt eylem alanı değil, zorunlu bir eylem alanıdır (Barber 1995: 165).

2. Demokrasinin Bir Kurumu Olarak Siyasal Partiler ve Aktörleri

2.1 Siyasal Partiler

Siyasal aktörleri bünyesinde bulunduran, onlara bir rol yükleyen ve siyasetin en temel kurumu olan siyasal partiler, demokrasinin vazgeçilemez unsurlarıdır. Siyasal yaşamın düzenleyicileri olan partiler, sahip oldukları önem, misyon ve işlevleri ile toplumsal/siyasal yaşamın en önemli kurumlarının başında gelmektedirler. Vatandaşların siyasal yönetim biçimine ve siyasete katılmalarının en temel aracı olan siyasal partiler, toplumda var olan düşünce, beklenti ve değişimlerin de meşru araçlarıdır. Halkın egemenliğinden söz edebilmek de ancak siyasal partiler aracılığıyla mümkündür. Halkın meşru ve örgütlü gücünün bir yansıması olan siyasal partiler, bu özellikleriyle halkın kendini ifade etme araçları olarak da kabul edilmelidir.

Tuncay, siyasi partileri "bir program çerçevesinde siyasal kararları etkilemek ve bu amaçla siyasal iktidarı ele geçirmek üzere örgütlenmiş kuruluşlar" olarak tanımlarken, J.La Palambora ve Weiner'dan yaptığı aktarma ile, siyasi partilerde olması gereken ve günümüzde de geçerliliğini koruyan özellikleri şöyle sıralamaktadır: "a) Siyasi partilerin devamlılığı yöneticilerinin varlığına bağlı değildir. b) Siyasi partiler hem ülke hem de yerel düzeyde örgütlenmelidir. c) Siyasi partiler, siyasal iktidara sahip olmak için kurulmuşlardır. d) Çeşitli anlayış ve görüşler için genel dayanışma içinde mücadele ederler." (Tuncay 2000: 26-27)

Siyasal partiler, demokratik süreçte, siyasal katılımın doğrudan en temel başvuru kurumudur. Bir yandan bugünkü siyasal kadroların oluşmasını sağlarken öte yandan geleceğin siyasal kadrolarının bünye içindeki partileşme diğer deyişle eğitim süreçlerinden de sorumludurlar. Aslında siyasal partilerin işlevleri her ülke için farklılık arz edebilir. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, sahip olduğu siyasi partilerin yapıları, ideolojileri, o partilerin toplumsal uzlaşmaya katılma oranları, sahip olduğu anayasal düzenlemeler, ülkenin geleneksel yapısı ve değerleri, ile nihayet kültürel düzeyi, siyasal partilerin çalışma ve işlevleri açısından oldukça belirleyicidir.

Siyasal katılımın temel işlevi olan, siyasal yöneticilerin belirlenmesi ve toplumsal isteklerin gerçekleşmesi için seçim süreçlerinin işletilmesi, sınırlı bir demokrasinin uygulandığı sistemlerde de mevcuttur ancak, çağdaş ve gelişmiş demokrasilerde, kişinin kendisini yönetecekleri ya da kendisine dayatılanları seçmesi ve bundan sonra da hiçbir şeye karışmaması anlayışına yer bulunmamaktadır. Kışlalı, siyasal katılmanın, çeşitli toplum kesimlerine temsil olanağı sağlayarak, toplumda belirli bir dengenin ve uzlaşmanın oluşumunu kolaylaştırdığını, katılım olanaklarının değişik biçimde arttıkça, toplumdaki güçler dengesinin siyasete barışçı yollardan yansımaları ve siyasal istikrarın artmasının da doğal olduğunu belirterek, siyasal katılıma ilişkin şu önemli hatırlatmayı yapmaktadır:

"Eğer toplumdaki bazı kesimler yeterli katılma olanaklarına sahip değilseler bir katılma bunalımı doğar. O toplum kesimleri kendilerine güçleri oranında etkin olma fırsatı tanımayan sisteme karşı çıkarlar. Siyasal katılma, sistemin barışçı yollardan zaman içinde değişmesine olanak tanırken, aynı zamanda karşı güçleri sistemle bütünleştirmiş ve bir anlamda sistemi de güçlendirmiş olur. Siyasal sistemin ve toplumsal düzenin, değişen koşullara göre kendilerini yenilemelerine olanak verir." (Kışlalı 1993: 187)

Siyasal partilerin işleyişinde ortaya çıkan her tür tıkanıklık, her tür sorun aynı zamanda siyasal sistemin işleyişinde de büyük sorunların, tıkanıklıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. "Günümüzde seçim sistemleri aracılığıyla istikrar arayışı öne çıkmış görünmektedir. Oysa siyasal istikrar yalnızca seçim sistemlerine bağlı değildir. Bir ülkede siyasal istikrarın, toplumun demokratik birikimiyle, kurumsallaşma, kültür, refah düzeyiyle, ekonomik gelişmelerdeki dalgalanmalarla,

siyasal önderlik kurumuyla ve nihayet siyasal partilerin yapılanma ve işleyişleriyle yakından ilişkili olduğu unutulmamalıdır.” (Tuncer 1995: III).

Sonuç itibarıyla, siyasi partiler, demokratik yaşamın, çoksesliliğin ve halkın siyasete katılımının bir aracı olmaları nedeniyle, en üst düzeyde koruma altına alınmış kurumlardır. Türkiye’de ve pek çok ülkede siyasi partiler Anayasa ile güvence altına alınmış ve düzenlenmişlerdir.

2.2. Siyasal Aktörler

Bilindiği gibi, siyasal iletişimin üç temel unsuru vardır ve bunlardan biri, kitle iletişim araçları ve diğeri hedef kitleyken üçüncüsü de siyasal aktörlerdir. Bu aktörler: Devlet başkanı, hükümet, siyasal partiler, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, baskı grupları, sivil itirazlar, lobicilik (kulis) faaliyeti ve terör gruplarıdır.

Genel iletişim sürecinde yer alan “verici” rolünü, siyasal iletişim sürecinde “siyasal aktörler” üstlenmektedirler. Siyasal aktörler, hedef kitleye yönelik kitle iletişim araçları yardımıyla, doğrudan kendileri ya da siyasal iletişim danışmanları aracılığıyla mesajlar üretirler. Ancak parti içi demokrasinin tüm kural ve kurullarıyla birlikte işletildiği durumlarda, siyasal aktör sayısı çoğalmakta ve kitlelerle buluşan aktör sayısı ve mesaj oranı da doğru oranda artmaktadır. Doğal olarak, kitlelerin ikna edilmesi, partinin görüşlerini desteklemesi ve siyasal sisteme katılma oranı da aynı şekilde yükselmektedir. Bu nedendir ki liderlerinin yanı sıra kitlelere mesaj ulaştıracak çok sayıda siyasal aktöre sahip partilerin başarı oranı da yüksektir.

3. Siyasal Partilerde Parti İçi Demokrasi

Siyasal iletişim sürecinde ve bu sürecin en önemli rol faktörü olarak siyasal aktörlüğü yalnızca lider ve bir iki yardımcısı düzeyinde yaşanan partilerde, kimi zaman kimi sorunların yaşanması, elbette doğaldır. Zira süreç de aktörler de oldukça yoğunluklu bir boyut yaşamaktadırlar. Mesajların topluma yönelik üretilmesi ve sürekli olarak toplumsal vitrinde yer almanın yarattığı zorluklar nedeniyle, zaman zaman işlevsizleşen roller ve amacını aşan mesajlar ortaya çıkabilir. Bunun başlıca nedeni, özellikle yalnızca lider ya da bir iki yardımcısı üzerinden sürdürülen siyasal söylemin yarattığı yorgunluk ve söylem çeşitliliğinin altının beslenememesidir.

Paylaşmaya, dinlemeye, yenilenmeye, eleştirilmeye, kurullardan çıkan kararları ifade etmeye yanaşmayan ve tek adam olma rolünü benimseyen siyasal sistem ve partilerde, doğal olarak bu kişilik özelliği, yalnızca kendi başına bile demokratik sistemin sorun ve tıkanma kaynağıdır. Diğer deyişle, siyasetin en önemli üretimsizlik, kendini tekrar etme, kitlelere ulaşamama, siyasal hayattaki niteliğin düşmesi, politikasızlık, sorunlara kalıcı çözümler üretmemesi ve sürdürülebilir uzun dönemli ve tutarlı kararlar alamama gibi siyasal tıkanma

noktalarının ortaya çıkmasının en temel nedeni, iktidardaki ya da alternatifi olan bir siyasal partinin lider ve kadrosunun, parti içi demokrasiyi çalıştırmamaları ve katılımcı demokrasi anlayışını hayata geçirmemeleridir.

Konuya yeniden dönmek üzere bu noktada, siyasal partilerin doğal yapısından söz etmek doğru olacaktır. Siyasal bilimciler, partilerin yapısını incelerken genellikle şu temel etkenlerin göz önünde tutulması gerektiğini belirtmektedirler:

- Liderlerin rolü ve seçilme yöntemi,
- Örgütte merkezîyetçilik derecesi,
- Liderlerin örgüt hiyerarşisi içindeki gücü, disiplin yetkilerinin genişliği, karar almaya ve
- Politika belirlemeye katılma derecesi,
- Parti bürokrasisinin denetimi,
- Parlamento kanadının partinin diğer bölümleriyle ilişkisi,
- Üyeliğin temeli ve yaygınlık derecesi. (Kabasakal 1995: 132)

Kabasakal, bu etmenlere bakılarak bir siyasal parti örgütündeki merkezîyetçilik derecesinin incelenebileceğini, genel merkez - taşra örgütü ilişkisinin yönünün belirlenmesinin, bu etmenlerde, diğer deyişle siyasal kültürde olduğunu belirtmektedir. Kabasakal, "*başka bir deyişle, ülkenin yönetim geleneği, partilerin büyüklüğü, partilerin parasal ve kadro desteklerinin niteliği, ideolojiye verilen önem, parti liderliği, partililerle ilgili yasalar ve partilerin kendi tüzükleri, bu ilişkinin ve yapının niteliğini belirlemektedir. O yüzden, çeşitli partilerde ve aynı partinin çeşitli dönemlerinde, merkez yönetimi ile yerel örgütün ne derece söz sahibi oldukları incelenirken temel kaynak ve hareket noktası, siyasal partilerle ilgili yasalar ve tüzükler olmaktadır*" demektedir. (Kabasakal 1995:133)

Tek adama ya da lidere bağlı siyaset anlayışının yerleşik olduğu ve maalesef değiştirilemediği Türkiye gibi demokrasisi gelişmekte olan ülkelerde, doğal olarak tüm siyasi kararlar, yapılacak eylem planları ve kitlelerle gerçekleştirilecek siyasal iletişim de yine yalnızca lider odaklı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, parti liderin çok arkasında kalmakta ve sadece liderin kararlarını bekleyen dev bir organizasyon haline dönüşerek atıl kalmaktadır.

Batum, bu görüşlerimizi destekleyen bir yaklaşımla, Türkiye’de, parlamenter sistemin özüne de bağlı olarak, ‘monist’ bir sistem olduğunu, bu monist sistemin, Türkiye’de parti içi demokrasinin çok fazla olmaması ve liderlerin üstün konumuyla özdeşleştirildiğinde, çoğulculuğun yerini teksesliliğe götürdüğünü, partilerin sistemin tamamına hâkim olduğunu, partilerde de liderin sisteme hâkim olduğunu söylemektedir. Batum şöyle devam etmektedir:

"Türkiye’de partiler sistemi, Türkiye’deki siyasal rejimlerin krizine yol açmaktadır. Siyasal rejimlerin krizi, hukuk devletiyle pekişmeyince veya hukuk devletiyle dengelenmeyince, tartışılmalı bir siyasal rejim krizi oluşmaktadır.

Türkiye’de temel siyasi sorunların nedeni, Türkiye’deki siyasal yapılanmadır ve o da Türkiye’deki partiler sistemidir. Türkiye’deki var olan siyasal sistemin içerisindeki çok fazla unsurun yer almaması olanların da maalesef liderlere bağlı partiler sistemi olmasıdır.” (Batum 2000: 78-88).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde egemen olan siyasal kültür, bir diğer görüşe, bir muhalif yaklaşıma bile düşük tolerans düzeyi ile yaklaşırken, parti içinde ortaya çıkabilecek en küçük farklı ses, görüş, muhalif duruş, yok kabul edilmekte ve hatta derhal partiden dışlanmaktadır. Bu anlamda parti içinde de parti dışında da siyasal muhalefete yaşama hakkı tanınmazken, demokrasinin gelişmesi, çoksesliğin var olması ve buna bağlı olarak da gerçek anlamına uygun bir siyasal iletişim sürecinin yaşanması mümkün olamamaktadır.

Bu temel argümanlardan da anlaşılacağı gibi bugün ülkemizde siyasal partilerin, ilk temel açmazının örgüt yapısının işlevsizleştirilmesi ve parti içi demokrasinin işletilmemesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bugün siyasal partiler sistemimizin üyelik, yapılanma ve örgütlenme olmak üzere, birçok sorunu çözüm beklemektedir. Bu sorunların toplumdaki değişime uygun bir yaklaşımla ele alınması zorunluluğu vardır. Parti içi demokrasinin işleyişinde hemen tüm partiler düzeyinde bir tıkanma yaşanmaktadır. Tüm siyasal süreçler katılımcı anlayışa ya tamamen ters bir çerçevede gerçekleşmekte ya da yeterli katılımcılıkla gerçekleşmemekte ve demokratik anlayışla örtüşmemektedir.

Önceki bölümde, Kışlalı’dan yapılan aktarmada belirtildiği gibi *“eğer toplumdaki bazı kesimler yeterli katılma olanaklarına sahip değilse bir katılma bunalımı doğar. O toplum kesimleri kendilerine güçleri oranında etkin olma fırsatı tanımayan sisteme karşı çıkarlar”* ifadesi, gerçek anlamda siyasal partilerin ve aktörlerinin tıkanma gereğini ortaya koyar niteliktedir.

Tuncer de aynı yaklaşımla *“katılımcı bir anlayışın egemen kılınması, böylece nitelikli kadroların siyaset sürecine kazandırılması hususları, siyasal sistemin sağlıklı işleyişi ile yakından ilgilidir. Partilerle toplumun örgütlü kesimleri arasındaki kanalları tıkayan yasal engellerin kaldırılması, aktif politik kadrolarla, seçmenler arasındaki yabancılaşmanın ortadan kaldırılması halen kamuoyunun tartışma gündemindedir”* demektedir. (Tuncer 1995: II)

Siyasal iletişim açısından olduğu kadar siyasi parti yapılanması açısından da bir handicap unsuru olarak kabul edebileceğimiz, parti içi mikro üst yönetim ekibi ve tek adam/tek lider sorunu konusunda da yine Tuncay, ileri sürdüğü şu görüşlerle düşüncemizi desteklemektedir:

“Partiler aracılığı ile yürütülen siyasi hareketlerin siyasal sistemdeki tıkanma nedenlerini, öncelikle ideolojilerde aramamak gerekir. Bunda daha çok parti ideolojilerini yürüten kişilerin tutum ve davranışları, siyasi partileri yöneten genel başkanların ve dar bir oligarşik kadrolarının ikbal ve menfaatleri etkilidir. Doğu

Blok'unda bireylerin "bizim yerimize parti düşünür" mantığı, statik, yarışmasız, rekabetsiz, bir parti içyapısını hâkim kılmıştır. Ülkemizde de "liderlerimiz nerde biz oradayız" gibi geleneksel siyasi kültürün etkisi ile yerleşen düşünce kalıpları sistemin tıkanmasına neden olmaktadır. Bu durum, siyasi kültür açısından Doğu Bloğundaki oligarşik yapıyı da hatırlatmakta, üyelerin delegelerin, hatta alt yönetim kademelerinin böyle bir parti yapılanmasında düşünce ve yarışma etkinliği bulunmamaktadır. Bu partilerde özgürce düşündüklerini savunmak, yeni alternatif fikirler ve görüşler oluşturmak, lidere karşı gelmek anlamına gelir. Böyle bir yapılanma ve ortaya çıkabilecek eylem, parti fikirlerine, parti ilkelerine ve parti disiplinine aykırı kabul edilir. Daha da ilerisi, bunlar partilerden ihraç istemi ile karşılaşır." (Tuncay 2000: 20)

Geleneksel bürokratik yapı ve yönetimin tek elden yürütülmesi, aslında siyasi partilerimize de yerleşmiş bulunmaktadır. Parti disiplini adına, söz hakkı elinden alınmış diğer siyasi kişilikler, bir anlamda işlevsizleştirilmiştir. İşlevsizleşen her unsur içinde bulunduğu sistemi de bir süre sonra işlemez hale getirmektedir. Dolayısıyla, tüm tabana yayılacak bir siyaset geliştirme çabası ve daha geniş düzeyde kitleselleşerek katılımcılığın önünü açma gerçekleşmemekte, siyaset tüm yönleriyle maalesef sadece lider ile bir grup seçkinin elinde şekillenir hale gelmektedir.

Oysa, kimi zaman parti teşkilatları yerel düzeyde çalışmalar yapabilmekte, sorunları raporlaştırarak merkeze iletebilmektedir. Ancak, bu raporlar merkez tarafından ciddiye bile alınmamaktadır. Bu da sıklıkla görülen merkezin karar ve söylemlerinin diğer alt siyasal kadrolar tarafından, mesafe ile karşılanması, içselleştirilmemesi ve sürecin yerel düzeyde siyasal çalışana olmama tavrı ile sonuçlanmaktadır. Bu da partiyi, üretilen siyasal söylemi yayan, ikna üreten, seçimde rıza sağlayan çalışmalar içinde olması gereken yerel siyasal aktörlerden mahrum etmekte, tüm yük merkezin ve merkezde de lider ile bir iki yardımcısının sırtına binmektedir.

4. Parti İçi Demokrasinin Siyasal İletişim Açısından Önemi

Siyasal iletişimden önce kısaca iletişim üzerinde durmak gerekirse, iletişimin esas itibarıyla bir paylaşım olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu paylaşım kimi zaman bir bilgi, kimi zaman bir duygu, kimi zaman bir haber, kimi zaman bir davranış ve kanaate yönelik olabilir. Asıl olan paylaşılan ile paylaşan tarafların doğru ve sağlıklı bir kanal üzerinden ve doğru bir zamanda bunu gerçekleştirmeleridir.

İletişimi kavramsal ve işlevsel düzeyde ele aldığı çalışmasında, iletişimin dört temel amaca hizmet ettiğini belirten Bierstedt, bunları, eğlendirme, enformasyon verme, ikna etme ve uyandırma olarak özetlemektedir. Bierstedt, iletişimin sistem içindeki rolünü ise ana başlıkları ile şöyle sıralamaktadır: "1. İletişim sistemde bağlama işlevi yapar. 2. İletişimde geri besleme vardır. 3. Bütün

mesajlar içerik ve enformasyona sahiptir. 4. Mesaj gönderilmez, uyandırılır. 6. İletişim geriye döndürülemez. 7. İletişmemek mümkün değildir. 8. İletişimde öncesiyle birlikte kurulan ilişkiler vardır. 9. İletişim etkileşimseldir. 10. İletişim araçlar ile gerçekleştirilir. 11. İletişim bir çevrede olur. 12. İletişimin bir atmosferi vardır.” (Bierstedt 2005: 44-51).

Görüldüğü gibi iletişim, bireysel olduğu kadar toplumsal anlamda da vazgeçilemez bir süreç ve günlük yaşamın tamamına yayılmış bir paylaşım biçimidir. Bugün bireysel ya da ulusal düzeyde olması bir kenara, uluslararası toplumun ulaştığı paylaşım oranı ve yaşam biçimi, iletişimi bir tercih olmaktan çıkartıp bir yaşamsal zorunluluğa dönüştürmüştür. Gerek bir toplumun kendi iç döngüsünde ve gerekse toplumlararası düzlemde iletişim etkinliği olmaksızın bilgilenme, ulaşım, alışveriş, dayanışma, paylaşma ve benzeri unsurlar söz konusu olamamaktadır.

İletişimin siyasal anlamda kullanılması, siyaset kurumu açısından da siyasetin topluma yönelik olmasından hareketle, siyasetin ürettiği mesajların toplum tarafından doğru olarak algılanması ve siyasete katılması açısından da önemlidir. Millet egemenliğinin ve demokrasinin temel göstergesi olarak, genel ve yerel seçimlerde ortaya konulan iradenin ortaya çıkmasında, özellikle kitle iletişim araçları önemli işlevler üstlenmektedir. Yurttaşlar, adaylar/partiler arasındaki ilişkilerin saptanmasında, adayları/siyasi partileri tanımada, parti programlarının benimsenmesinde, siyasi kurumların ülke ile ilgili çözüm önerilerinde, kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Siyasal oluşumda yer alacak adaylar ve partilerin - medya etiği açısından ayrıca değerlendirilmeyi gerektirmekle birlikte- yakın temas içinde olması, bireysel ya da partisel düzeyde düşünce ve yaklaşımların öğrenilmesi açısından önemli bir ihtiyaçtır.

Kitle iletişim araçları, seçim kampanyaları sırasında bireyin siyasal kanaat ve davranışlarının şekillenmesi, toplumdaki genel kabul gören fikirlerin değiştirilmesi, kamuoyundaki eğilimlerin farklı yöntemlerle hedef kitleye yansıtılması, seçmenin oy vermeye veya vermemeye yönlendirilmesi, parti toplantılarının nerede ve ne zamanda yapılacağı gibi konularda önemli görevler üstlenir. (McLeod 1995: 73)

Seçim dönemleri dışında da yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkilerin devamını yine kitle iletişim araçları sağlamaktadır. Alınan yönetsel kararların denetleme işlevi de demokratik sistemin gereği olarak kitle iletişim araçlarının görev kapsamına girmektedir. Bu olgu aynı zamanda yönetilenlerle yönetenler arasındaki “köprü” olma görevidir. Demokrasilerde yurttaşın sorunlarını yönetime iletebilmenin yollarından birisini oluşturan bu araçlar, yurttaşın sorununu yönetime iletmekle kalmaz aynı zamanda yönetimin aldığı kararları da kamuoyuna açıklar.

Siyasal iletişim kavramına yönelik olarak, günümüz siyaset bilimcilerinin, iletişimi bir araç olarak kabul edip, daha çok “siyasal iktidar” ana eksenine

oturtarak bir nitelmede buldukları görülmektedir. Bu nitelgeler çok çeşitli olmakla birlikte, en açıklayıcılarından birini Jonston'un yaptığı görülmektedir. Jonston siyasal iletişimi; "belli ideolojik amaçların - ki bu amaçlar toplum üyelerinin (yönetilenlerin) istek ve beklentilerinin de sisteme dahil edildiği - toplumda belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak için siyasal aktörler tarafından çeşitli iletişim tür ve tekniklerinin kullanılması ile yapılan iletişim" olarak tanımlamaktadır. (Jonston 1990: 330)

Siyasal sistemin işleyişi ile siyasal iletişimin işleyişi arasında farklılıklar bulunmamakta, her iki işleyiş de aynı faktörler üzerinden gerçekleşmektedir ve zaten öz itibarıyla bunlar birbirinin tamamlayıcısı olan birer unsurdur. Siyasal sistemin olduğu gibi siyasal iletişimin gerçekleşmesi için de aktörlere, onların ürettiği mesajlara, bu mesajları hedef kitlelere taşıyacak araçlara ve yine bu araçlara toplumdan dönüp gelecek yansımaları ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yansımalarla birlikte üretilmiş mesajın yeniden düzenlenmesi ya da yeni mesajların üretilmesi süreci işlemekte ve bu döngü karşılıklı bir alışveriş olarak devam etmektedir.

Dolayısıyla, demokratik süreçlerin işletilebilmesindeki en temel faktörlerden birini, halkın doğrudan yönetime katılma kanallarının sağlıklı ve adil biçimde düzenlenmesi, her koşulda açık tutulması oluştururken, bir diğer temel faktörü de parti içi demokrasinin işletilerek, partinin işlevselliğinin kamuoyundaki algısının yükseltilmesi ve örgütün aktif katılımcı insan kaynağının önününün kesilmeyerek yöreklendirilmesi oluşturmaktadır.

Siyasal partilerin işleyişinde ortaya çıkan her tür tıkanıklık, her tür sorun aynı zamanda siyasal sistemin işleyişinde de sorunların, tıkanıklıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İstikrar bir ülke ve siyasal sistem için olduğu kadar bir siyasal parti için de önemlidir ve istikrarın sağlanarak partinin uzun ömürlü gelişiminin önündeki en büyük engel parti içi demokrasinin hayata geçirilmemesidir. Bu da siyasal iletişimin geniş kitleler düzeyinde gerçekleşmesinin engelini oluşturmaktadır.

Siyasi partiler, demokratik yaşamın, çoksesliliğin ve halkın siyasete katılımının bir aracı olmaları nedeniyle, en üst düzeyde koruma altına alınmış kurumlardır. Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de siyasi partiler Anayasa ile güvence altına alınmışlar ve düzenlenmişlerdir. Demokrasiler, siyasal partileri böylesine önemseyin koruma altına alırken, siyasal partilerin kendi içlerinde demokrasiyi işletmemeleri kabul edilemez bir anlayışı oluşturmaktadır.

Bir siyasal partinin en temel işlevlerini, öncelikle kendi içinde ve örgüt düzeyinde daha sonra da geniş halk kitleleri ile iletişim kurabilmesi oluşturmaktadır. Ayrıca siyasal iletişim sürecini düzenli, sağlıklı, etkin ve katılımcı bir sürece çevirmesi ile doğru orantılı başarı sağlayabileceği de sahip olunması gereken en temel anlayışı oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra siyasal iletişim sürecinin asıl

itibariyle bir takım işi olduğu ve ancak geniş katılımlı üyelerle gerçekleştirebileceği gerçeği de gözardı edilmemelidir.

Siyasi partilerin toplumla iletişim kurabilmeleri, onların dili, gözü, kulağı olabilmeleri, onların duygu ve düşünceleri ile beklentilerine cevap vermeleri ile liderlerin demokratik, anlayış, yöntem ve uygulama performansı arasında da önemli bir paralellik bulunmaktadır. Şurası çok açıktır ki bugün siyaset, artık yalnızca parti lideri ile etrafındaki yakın kadrosunun sürdüreceği bir iş olmaktan çok uzaklaşmıştır.

5. Sonuç

Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiye ve demokrasiye sahip ülkelerde, maalesef parti örgütlerinin sahip oldukları anlayış, yapılanma biçimi, buralarda oluşturulan hâkimiyet, kadrolaşma ve işleyiş, hem ülke demokrasisi adına hem de siyasal partilere yansıyan demokratik uygulamalar adına bir ayna niteliğindedir.

Demokrasinin işleyişine ivme kazandıracak olan siyasal partilerdir. Siyasal iletişimi başlatacak, kitlelere projelerini ve politakalarını anlatacak, onları kendi yanlarına çekecek ve hatta siyasal katılıma motive edecek olan da siyasal partilerdir. Dolayısıyla öncelikle siyasal partilerin demokratik bir yapılanmaya sahip olması gerekmektedir. Parti içi demokrasinin var olabilmesi gerekir ki demokrasi adına çareler üretilebilsin. Parti içi demokrasinin işleyebilmesi için de öncelikle, çok güçlü, demokratik ve ideal bir örgütsel yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Oysa, siyasal iletişimin mesaj taşıyıcıları olarak taşra teşkilatları var olan örgütlenme modelinde, önemli bir işleve sahip olmakla birlikte, genel merkez üzerinde ciddi etkileri olmayan, sorunlu, zayıf ve önem arzetmeyen bir görüntü sergilemektedir.

Bugün yerel teşkilatlar buldukları yörenin sorunları ile ilgilenmek, buldukları yöreye ilişkin projeler geliştirmek, yerel kamuoyu ile sürekli iletişim içinde bulunmak, yerel kitleyi siyasetin ve partinin bir parçası yapmak yerine, daha çok kendi içinde çatışan, gruplaşan ve işlevsiz bir topluluk görüntüsü sergilemekte ve partiye kaydedeğer hiçbir katkı sağlamamakla birlikte, siyasal iletişimin de tıkanmasının en önemli gerekçelerinden birini oluşturmaktadırlar. Yaşanan sorunlar, yalnızca bir partinin kendi iç sorunu olarak kalmamakta, siyasal iletişim sürecinin sağlıklı işletilememesinin yanı sıra, ülkenin siyasal yapılanma biçim ve anlayışını da olumsuz yönde etkilemektedir. Öyle ki siyaset yapan kadrolar hep aynı anlayışa sahip kişiliklerden oluşmaktadır. Siyaset geniş kitleleri içine çekememekte, kitleler siyasetin ürettiği mesajlara güvenmemekte ve alınan kararlara katılmamaktadır.

Yine bu nedenledir ki siyaset yalnızca kişisel çıkarların elde edilebileceği bir süreç olarak görülmekte ama siyasal düşünceler asla geniş kitleler tarafından içselleştirilememektedir. Kitlelerin siyasi faaliyetlere karşı ilgisiz ve güvensiz tavır

takinmalarının nedeni, kitlelerin değil, çok küçük bir seçkin grubunun siyaset yapmasıdır.

Bu durumda, demokrasinin öncelikle parti içinde yaşama geçirilmesi, parti üst düzey yönetiminin yetki alanlarının sınırlandırılması, atılması gereken adımları oluşturmaktadır. Özellikle seçimler öncesi aday saptamada üst kadronun sınır tanımayan yetkisi, milli iradenin sandığa tam olarak yansımını önlemekte ve bu durum demokratik işleyişi aksatmaktadır.

Demokratik sistemlerin işlerliğini sağlayan, yönlendiren ve daha ileri bir kalkınmışlık düzeyine taşımakla sorumlu olan siyasetçi ve en az siyasetçi kadar aynı sorumlulukla yükümlü olan kitle iletişim araçları, diğer deyişle medya, toplumsal bilgilenmenin, farkındalığın, paylaşımın ve oydaşımın, en üst düzeyde ve sağlıklı biçimde gerçekleşmesini sağlamak durumundadır.

Siyasetin ve iletişim araçlarının işbirliği ile ortaya çıkan ve aynı amaçlarla aynı hedef kitleye yönelik faaliyeti içeren siyasal iletişim, doğrudan siyasetin kendi iç tıkanmışlığı, tektipleşmesi, kitleselleşmemesi, merkezileşmesi, bu anlamda kitlelerin bir anlamda terkedilmiş olması ve nihayet körleşmesi nedeniyle, demokrasisi gelişmekte olan ülkelerde sağlıklı ve etkin bir biçimde gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla, doğru ve sağlıklı bilgilenmeyen, olayların ve gelişmelerin yönü konusunda farkında olmayan, toplumsal sorun ve gelişmeleri paylaşmayan toplumun üyelerinin, toplumsal projelere, kalkınmaya ve ortak görüş birliğine katılması ya da omuz vermesi de söz konusu olamamaktadır.

Parti içi demokrasinin varlığı, siyasal iletişimin, yalnızca lider ve kadrosunun değil, tüm parti teşkilatından görev alanların birer siyasal aktöre dönüşmesini ve kitleler üzerinde etkili olmasını sağlayacak unsurdur. Siyasal iletişim ise, artık tek aktörle yapılamayacak kadar karmaşık ve yoğun bir süreç halini almıştır.

Kaynakça

AZİZ, Aysel (2007), **Siyasal İletişim**, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.

BARBER, Benjamin (1995), **Güçlü Demokrasi**, Çev. Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

BATUM, Süheyl (2000), **Türkiye’de Siyasi Yapılanma ve Temel Siyasi Sorunlar Sempozyumu**, Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 11-12 Şubat, Ankara.

BIRSTEDT, R (2005), **The Making of Society**, Modern Library, New York. Aktaran: İrfan Erdoğan, **İletişimi Anlamak**, Erk Yayınları, Ankara.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif (2003), **Yurttaş Odaklı Yerel Yönetim**, Çizgi Kitabevi, Konya.

GIDDENS, Anthony (2000), **Üçüncü Yol-Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Birey Yayıncılık, İstanbul.

HELD, David (1990), "The Contemporary Polarization of Democratic Theory: The Case for a Third Way", **New Developments in Political Science** içinde, Adrian Leftwich (der.), Edward Elgar Publishing, İngiltere.

JONSTON, Anne (1990), "Trends in Political Communication: A Selective Review of Research of in the 1980's", **New Directions in Political Communication: A Resource Book** içinde, Dawid L. Swanson ve Dan Nimmo (der.), New Burry Park Sage.

KABASAKAL, Mehmet (1995), "Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesindeki Kısıtlamalar", **Siyasi Partiler ve Demokrasi Sempozyumu**, TESAV-Toplumsal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı, Yayın No: 8, Ankara.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, Fuat Keyman, A. Sarıbay, A.Yaşar (1999), **Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim**, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı (Wald) Yayını, İstanbul.

KIŞLALI, Ahmet Taner (1993), **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitabevi, Ankara.

MCLEOD, Jack, Zhongdang Pan, Dianne Rucinski (1995), "Levels of Analysis in Public Opinion Research", **Public Opinion and the Communication of Consent** içinde, Theodore L.Glasser, Charles T. Salmon (ed.), The Guilford Press, New York.

TEKELİ, İlhan. **Modernite Aşılırken Kent Planlaması**, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

TUNCAY, Suavi (2000), **Parti İçi Demokrasi ve Türkiye**, Gündoğan Yayınları, Ankara.

TUNCER, Erol (1995), **Siyasi Partiler ve Demokrasi Sempozyumu**, TESAV-Toplumsal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı, Yayın No: 8, Ankara.

TURAN, İlter (1996), **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, İstanbul.

YAŞAMIŞ, Firuz Demir (2001), **Türkiye'de Devletin ve Demokrasinin Yeniden Yapılanması**, Doruk Matbaası, İstanbul.

Copyright of Ileti-s-im is the property of Universite Galatasaray, Faculty of Communication and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.